— У тропіках,— казав Бібб Стрибунець, торговець заморськими пташками,— все перемішалося: пори року, місяці, канікули й уїк-енди, неділі зібрано в одну колону й перетасовано так, що не знаєш, почався вже новий рік чи ні,— мине півроку, поки добереш.

Біббова лавочка — на самісінькому початку Четвертої авеню. Бібб був колись матросом і портовим волоцюгою, а тепер регулярно їздить у південні країни, привозить звідти на власний страх і ризик балакучих какаду та папуг-філологів. Бібб кульгавий, він упертий, у нього сталеві нерви. Я зайшов у його лавочку купити на Різдво папугу для тітки Джоанни.

— Ось оцього,— сказав я, намагаючись відмахнутися від Біббової лекції на календарні теми,— червоний, білий і синій. Звідки така звірюка? Кольори його тішать мою патріотичну пиху. До того ж я не відчуваю дисгармонії кольорів.

— Какаду з Еквадору,— відповів Бібб.— Поки що він знає тільки двоє слів: "Щасливого Різдва!", зате на самісіньке свято. Віддаю за сім доларів. За такі ж двоє слів вам доводилось платити й дорожче, правда ж?

І Бібб раптом зайшовся гучним реготом.

— Ця пташка,— мовив він,— пробуджує дещо в моїй пам'яті. Краще б він уже проголошував "E pluribus unum"[1] з приводу власної масті, ніж виступати на ролях Санта Клауса. А нагадав він мені, як у нас з Ліверпулем-Семом одного разу в Коста-Ріці все в голові переплуталося через погоду та інші тропічні штучки.

Ми з Ліверпулем сиділи в тих краях на мілині: у кишенях вітер гуляє, позичити — теж ні в кого. Ми приїхали, він кочегаром, я — помічником кока, на пароплаві, що прибув з Нового Орлеана по фрукти. Хотіли тут

випробувати щастя, але не довелося — дегустацію відмінили. Занять, що відповідали б нашим нахилам, не було, і ми перейшли на дієту з червоного рому, а закуску давали тамтешні фруктові сади, коли нам щастило пожати те, що ми не сіяли.

Містечко Соледад стояло на наносній землі, без порту, без ніякого майбутнього й без виходу із становища. Коли пароплавів не було, містечко смоктало ром і дрімало, розплющуючи очі тільки для того, щоб вантажити банани. Наче та людина, яка, проспавши весь обід, продирає очі, коли подають солодке.

Ми з Ліверпулем опускалися дедалі нижче, і коли американський консул перестав з нами вітатися, зрозуміли, що торкнулися самісінького дна.

Наймали ми житло в тютюнового кольору кралі на ім'я Чіка — вона тримала на вулиці Сорока Семи Невтішних Святих шинок і ресторанчик для чистішої публіки. Наш кредит надходив до кінця, і Ліверпуль, який завжди ладен був продати своє "noblesse oblige"[2] за напхане черево, поклав собі обвінчатися з господинею. Такою ціною ми прожили ще цілий місяць на печені з рисом та бананах. Але коли одного разу Чіка з похмурою відвагою схопила глиняну жаровню — спадок палеоліту—і п'ятнадцять хвилин давала прочуханки Ліверпулеві-Сему, стало ясно без слів — епоха гурманства кінчилася.

Того ж таки дня ми пішли й підписали контракт із доном Хайме Мак Спінозою, метисом і власником бананового гаю. Взялися працювати в його заповіднику, за дев'ять миль од міста. Іншого виходу не було — нам лишалося жити морською водою з випадковими крихтами сну та якоїсь жуйки.

Не ганьбитиму і не чорнитиму Ліверпуля-Сема, я казав йому ці самі слова й тоді. Але вважаю, що коли британець стає нікчемою, йому треба спритніше крутитись, а то покидьки інших національностей наплюють

йому просто в очі. Якщо ж цей британець ще й з Ліверпуля, можете бути цілком певні, спуску йому не дадуть. Сам я американець з діда-прадіда, і така моя думка. В даному разі ми з Ліверпулем були на рівних. Обидва в лахмітті, без грошей, без видів на краще, а жебраки, як кажуть, завжди заодно.

Робота у Мак Спінози була така: ми вилазили на пальму, рубали грона плодів і вантажили їх на конячок, після цього хтось із аборигенів у піжамі, з крокодиловим поясом і мачете в руці віз банани до морського узбережжя.

Ви жили коли-небудь у банановому гаю? Тиша, мов у пивній о сьомій ранку. Підеш — не знаєш, де вийдеш, ніби опинився за кулісами в музичному театрі. Пальми такі густі, що неба не видно. Під ногами гниле листя, по коліно провалюєшся. І — цілковитий мир та спокій: чутно, як вилазять на світ молоді банани замість зрубаних.

Ночували ми в плетеній халупі над лагуною, разом із своїми червоно-жовтими та чорними колегами, що теж служили у дона Хайме. Били москітів, слухали, як верещать мавпочки та хрюкають алігатори, і так до ранку, тільки трошки поринаючи в сон.

Невдовзі ми забули, що таке зима, а що літо. Та й хіба зрозумієш, коли температура вісімдесят за Фаренгейтом і в грудні, і в червні, і в п'ятницю, і опівночі, і в день виборів президента, і будь-якого іншого божого дня. Іноді дощ репіжить дошкульніше, оце і вся різниця. Живе собі людина, не відчуваючи плину часу, і саме тієї хвилини, коли вона зрештою надумає покінчити з цією мурою і вкласти кошти в нерухоме майно — бах! — по неї приходять з похоронного бюро.

Не можу вам точно сказати, скільки ми працювали у дона Хайме. Пам'ятаю, що минуло два чи три сезони дощів, разів вісім чи десять ми стриглися й геть чисто зносили по три пари брезентових штанів. Усі

зароблені гроші пускали на ром та куриво, але ж нас годували, а це велике діло.

І все-таки настав час, коли ми з Ліверпулем відчули, що з цією банановою хірургією пора кінчати. Так буває з усіма білими в Південній Америці. Вас раптом охоплює щось ніби судорога чи якийсь припадок. Кортить, хоч сядь та плач, поговорити по-своєму, подивитися на димок пароплава, прочитати оголошення в старій газеті про розпродаж земельних ділянок або чоловічого одягу.

Навіть Соледад вабив нас тепер як чудо цивілізації, тому під вечір ми помахали ручкою донові Хайме і обтрусили порох його плантацій з наших ніг.

До Соледада було дванадцять миль, але ми з Ліверпулем промучились дві доби. Спробуй знайди дорогу в банановому гаю. В нью-йоркському готелі легше через посильного знайти потрібну вам людину на ім'я Сміт.

Коли попереду крізь дерева стало видно будинки Соледада, я раптом з новою силою відчув, як дратує мене Ліверпуль-Сем. Я терпів його, бог свідок, поки ми, двоє білих людей, були загублені в морі жовтих бананів. Але тепер, коли я знову мав побачити своїх, перекинутися, може, з якимось земляком кількома прокляттями, мені зробилося ясно, що передусім треба поставити Ліверпуля на місце. Ну й вигляд же був у нього, скажу я вам: борода яскраво-руда, сизий ніс алкоголіка і розпухлі, мов у слона, ноги в сандаліях. А втім, я, певно, був такий же.

Наскільки мудріше було б,— кажу йому,— якби Великобританія тримала під замком отаких жалюгідних покидьків та хлебтунів рому і не оскверняла їхньою присутністю заморські країни. Ми вже дали вам колись добрячого прочухана в Америці, але доведеться, я бачу, взути калоші і знову набити вам морду.

— Іди ти ось туди й туди,— каже Ліверпуль. Інших доказів я від нього не чув.

Після плантацій дона Хайме Соледад видався мені зовсім непоганим містечком. Ми з Ліверпулем разом припустили знайомою дорогою повз готель Grande, повз буцегарню, через центральну plaza й далі до будиночка Чіки, де Ліверпуль, на правах законного чоловіка, міг роздобути для нас обох щось пожувати.

Поминувши двоповерхове дерев'яне приміщення Американського клубу, ми помітили, що балкон прикрашено квітами й гірляндами з гілок вічнозелених чагарів, а на даху майорить на флагштоку прапор. На балконі диміли сигарами Стенці, наш консул, і Аркрайт, власник золотих копалень. Ми помахали їм давно немитими лапами й видали по сліпучій світській усмішці, але вони відвернулися, мовби й не бачили нас. А ще ж зовсім недавно ми всі разом грали у віст, правда, до першого випадку, коли Ліверпуль потягнув з-за пазухи запасних тузів.

З усього було видно, що сьогодні свято, а от яке воно — літнє, чи осіннє, чи, може, весняне — вгадати було важко.

Пройшовши ще трохи, ми побачили Пендергаста, священика, який осів у Соледаді, щоб побудувати тут церкву. Панотець стояв під кокосовою пальмою у чорному купецькому альпаковому піджачку і з зеленою парасолькою в руках.

— Ох, діти мої, діти,— озвався він, дивлячись на нас крізь скельця синіх окулярів.— Бачу я, що ваші справи геть кепські. Невже дійшли до краю?

— До самісінького останнього краю,— відповів я.— До найменших дробів.

— Як сумно,— мовив Пендергаст,— бачити своїх земляків у такому становищі.

— Що ти верзеш? — сказав Ліверпуль,— Я з аристократичного англійського роду.

— Заткни пельку! — відповів я Ліверпулеві.— Ти на території іноземної держави.

— І в такий урочистий день,— вів далі Пендергаст,— у цей ясний великий день, коли ми святкуємо перемогу над злом і народження християнської цивілізації.

— Ми помітили,— кажу,— панотче, що місто прикрашено квітами й прапорами, але не одразу збагнули, що за день ви тут святкуєте. Давненько не гортали календаря, навіть не знаємо до пуття, літо зараз чи осінь.

— Ось вам по долару,— каже Пендергаст і дістає дві величезні срібні чілійські монети.— Ідіть, діти мої, і проведіть нинішній святковий день як і годиться.

Смиренно подякувавши йому, ми поплентали далі.

— Поїмо? — спитав я Ліверпуля.

— Ти здурів,— відповів Ліверпуль.— Хто ж на їдло тринькає гроші.

— Гаразд,— погодився я,— коли питання стоїть так, то давай вип'ємо по маленькій.

Зайшли ми в шинок, узяли кварту рому і одразу ж на узбережжя, під тінь кокосової пальми, щоб відзначити там свято.

Дві доби я їв тільки апельсини, отож ром одразу вплинув на мене, і я тут-таки відчув, що не можу терпіти англійців.

— Вставай, Ліверпулю,— кажу,— вставай, жалюгідний вихідцю з конституційно-монархічної деспотії. Зараз ти матимеш ще один Банкер-Хілл[3]. Пендергаст, найблагородніший із людей, велів нам відзначити свято належним чином, і я зроблю все, щоб гроші його не пропали.

— Іди ти ось туди й туди,— сказав Ліверпуль. І я лупонув його лівою під праве око.

Ліверпуль був колись справжнім бійцем, однак алкоголь і погані компанії перетворили його на ганчірку. За десять хвилин він лежав на піску й просив пардону.

— Вставай,— сказав я, б'ючи його під ребро,— вставай і йди за мною. у

Ліверпуль поплентав за мною, витираючи кров на лобі й під носом. Я привів його до дверей Пендергаста й попросив превелебного вийти надвір.

— Подивіться, сер, на нього,— кажу я,— це останки того, хто вважав себе гордим британцем. Ви дали нам два долари й веліли відзначити свято. Ура! Хай живе зоряно-смугастий прапор!

— Боже мій! — вигукнув Пендергаст, здіймаючи руки.— Влаштувати бійку в такий день! У світлий день Різдва!

— У світлий день Різдва?! — спитав я.— К бісовій мамі! Хіба сьогодні не четверте липня[4]?

— Щасливого Різдва! — закричав червоно-біло-синій какаду.

— Віддам за шість доларів,— сказав Бібб Стрибунець.— Пташина переплутала свої кольори й не розбирається в святах.

[1] "Із багатьох — одне" (лат.). Державний девіз США (на ознаменування союзу тринадцяти колоній у боротьбі за незалежність).

[2] "Високе становище зобов'язує"

[3] 1775 року коло Банкер-Хілля відбувся один з перших боїв Війни за незалежність, у якому американці завдали англійцям великих втрат.

[4] 4 липня в США святкують День незалежності (звільнення від британського панування).